

บทสรุปผู้บริหาร

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) มีหน้าที่และอำนาจในการจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ หมวด ๑๒ ส่วนที่ ๖ มาตรา ๒๔๗ และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ ซึ่งให้กระทำการเป็นการสรุป โดยอย่างน้อยในรายงานต้องประกอบด้วย ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ให้แล้วเสร็จภายในเก้าสิบวันนับแต่วันสิ้นปีปฏิทิน เพื่อนำเสนอต่อรัฐสภา คณะรัฐมนตรี (ครม.) และเผยแพร่ต่อประชาชน พร้อมกำหนดให้มีแผนการดำเนินการจัดทำรายงานดังกล่าว เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่เป็นไปโดยไม่ชักช้า และแล้วเสร็จตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ในขณะที่ ครม. ต้องดำเนินการปรับปรุงแก้ไขตามความเหมาะสมโดยเร็วภายหลังจากที่ได้รับทราบรายงานดังกล่าว และในกรณีใดที่มีอาจดำเนินการได้ หรือต้องใช้เวลาในการดำเนินการให้แจ้งเหตุผลให้ กสม. ทราบโดยไม่ชักช้า

การจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี ๒๕๖๑ กสม. ได้จัดทำกรอบการประเมินการกลั่นกรองข้อเท็จจริง และประมวลข้อเสนอแนะในแต่ละประเด็นอย่างเป็นระบบ ผ่านการรวบรวม สืบค้น และตรวจทานข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ กล่าวคือ (ก) แหล่งข้อมูลปฐมภูมิจากการปฏิบัติงานของ กสม. ครอบคลุมการตรวจสอบกรณีร้องเรียน และการจัดกระบวนการรับฟังความคิดเห็น หรือการดำเนินการอื่น ๆ (ข) แหล่งข้อมูลภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องจากหนังสือนำเสนอข้อมูล การประชุม และการสัมภาษณ์ต่าง ๆ และ (ค) แหล่งข้อมูลจากภาควิชาการ สื่อและสารธารณชนทั่วไป โดยแบ่งเนื้อหาเป็น ๔ กลุ่ม ๑๔ ประเด็น และในแต่ละประเด็นจะนำเสนอเป็น ๓ ส่วน คือ ๑) ภาพรวม ๒) การประเมินสถานการณ์ และปัญหาอุปสรรค และ ๓) ข้อเสนอแนะ โดยสรุป ดังนี้

ส่วนที่ ๑ การประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง มี ๓ ประเด็น คือ

สิทธิในกระบวนการยุติธรรม

ในปี ๒๕๖๑ รัฐได้มีการดำเนินขั้นตอนต่าง ๆ ในการปฏิรูปประเทศตามที่กำหนดในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ในส่วนของกระบวนการยุติธรรม หลังจากที่มีการประกาศแผนการปฏิรูปประเทศในด้านนี้แล้ว รัฐได้จัดทำร่างแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ ๓ (พ.ศ. ๒๕๖๒ – ๒๕๖๕) เพื่อให้สอดคล้องกับแผนปฏิรูปประเทศ และมีการจัดทำร่างพระราชบัญญัติระยะเวลาในการดำเนินงานของกระบวนการยุติธรรม พ.ศ. เพื่อเป็นหลักประกันว่า ประชาชนจะได้รับความยุติธรรมโดยไม่ล่าช้า ในขณะเดียวกัน รัฐได้มีการดำเนินการอื่น ๆ เพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิของประชาชน ในกระบวนการยุติธรรมมากขึ้น เช่น การให้ความช่วยเหลือทางการเงินในการประกันตัวแก่ประชาชนเพื่อให้ได้รับการปล่อยชั่วคราวระหว่างการเดินทางคดีตามพระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. ๒๕๕๘ รวมทั้งการอำนวยความสะดวกเพื่อให้การดำเนินการเป็นไปอย่างรวดเร็วโดยการใช้หนังสือรับรองการชำระเงินของกองทุนยุติธรรมเป็นหลักประกันในการขอปล่อยชั่วคราว และการประชาสัมพันธ์แก่ประชาชนในการที่จะขอรับความช่วยเหลืออย่างทั่วถึง การแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่เพิ่มดุลพินิจแก่เจ้าพนักงานหรือศาลในการปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกันเพื่อไม่ให้เป็นการกีดกันจำเลยหรือผู้ต้องหาจนเกินควร และการมีความพยายามปฏิรูประบบการคุ้มครองผู้ได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิดทางอาญาโดยมีการศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าวและการจัดทำร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองช่วยเหลือผู้ได้รับความเสียหายในคดีอาญา พ.ศ.

อย่างไรก็ตาม ในปี ๒๕๖๑ มีสถานการณ์ที่น่าห่วงใย ๒ ประการ ได้แก่ ประเด็นที่เกี่ยวกับโทษประหารชีวิตที่มีการบังคับใช้โทษประหารชีวิตเมื่อวันที่ ๑๘ มิถุนายน ๒๕๖๑ และความเชื่อมั่นของประชาชนต่อกระบวนการยุติธรรม สะท้อนผ่านงานสำรวจความคิดเห็นของเอกชนและการแสดงออกของประชาชน

ต่อการดำเนินงานของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม ดังนั้น กสม. จึงมีข้อเสนอแนะ ๔ ประการ คือ (๑) การประชาสัมพันธ์แจ้งสิทธิของประชาชนในการขอรับความช่วยเหลือในการขอปล่อยตัวชั่วคราวและเร่งรัดการใช้หนังสือรับรองแทนการชำระเงินของสำนักงานกองทุนยุติธรรม (๒) การจัดทำแผนปฏิรูปด้านกระบวนการยุติธรรมและการดำเนินการตามแผนอย่างจริงจัง (๓) การสร้างความรู้ความเข้าใจแก่สังคมอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำไปสู่การยกเลิกโทษประหารชีวิตพร้อมกับการมีนโยบายในการตรากฎหมายใหม่โดยไม่มีโทษประหารชีวิต (๔) การศึกษาวิจัยและถอดบทเรียนจากสถานการณ์ต่าง ๆ ที่สะท้อนถึงความเชื่อมั่นของประชาชนที่มีต่อกระบวนการยุติธรรม เพื่อให้การอำนวยความสะดวกเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชน รวมถึงการให้ความรู้กับประชาชนในการดำเนินคดี

การกระทำทรมาน และการบังคับสูญหาย

รัฐได้มีการดำเนินการปรับปรุงกฎหมายเพื่อให้สอดคล้องกับพันธกรณีของไทยตามอนุสัญญา CAT และเพื่อรองรับการดำเนินการตามอนุสัญญา CPED ที่ประเทศไทยได้ลงนามเมื่อเดือนมกราคม ๒๕๕๙ ต่อเนื่องจากปีก่อน โดยได้จัดรับฟังความเห็นต่อร่างพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมาน

และการกระทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. ตามมติ คณะกรรมาธิการวิสามัญกิจการ สภานิติบัญญัติแห่งชาติ (สนช.) เพื่อให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญฯ มาตรา ๗๗ และได้สรุปผลการรับฟังความเห็นให้ สนช. ทราบ ต่อมา เมื่อวันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๑ สนช. ได้พิจารณา และมีมติรับหลักการร่างพระราชบัญญัติดังกล่าว และแต่งตั้งคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาต่อไป นอกจากนี้ รัฐบาลได้แต่งตั้งคณะกรรมการจัดการ เรื่องราวร้องทุกข์กรณีถูกระทำทรมานและถูกบังคับ ให้สูญหายเพื่อรับเรื่องร้องเรียน ตรวจสอบ เยียวยา และดำเนินมาตรการป้องกันการทรมานและบังคับ สูญหาย รวมทั้งได้ตรวจสอบกรณีที่มีการร้องเรียน ต่อสหประชาชาติจำนวน ๘๒ รายเพื่อหาข้อเท็จจริง และช่วยให้กรณีร้องเรียนหลายเรื่องได้รับการคลี่คลาย

จากการประเมินสถานการณ์ด้านนี้ ยังมีประเด็นที่เป็น ข้อห่วงกังวล ได้แก่ การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ ป้องกันและปราบปรามการทรมานฯ ซึ่งมีบางฝ่ายเห็นว่า ควรถอดหลักการสำคัญบางประการตามอนุสัญญา CAT โดยเฉพาะหลักการไม่สามารถผ่อนปรนได้ และหลักการห้ามผลักดันกลับไปเผชิญอันตรายออกจาก ร่างพระราชบัญญัติฯ นอกจากนี้ กสม. ยังคงได้รับ เรื่องร้องเรียนที่กล่าวอ้างว่ามีการกระทำทำร้าย/ทรมาน โดยเจ้าหน้าที่รัฐในปี ๒๕๖๑ จำนวน ๒๐ คำร้อง จึงมี ข้อเสนอแนะ ๓ ประการ คือ (๑) ในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานฯ ควรคำนึงถึงความสอดคล้องกับสาระสำคัญของอนุสัญญา CAT (๒) ควรมีการดูแลและตรวจสอบ การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐในการจับกุมและควบคุม ตัวบุคคล และจัดให้มีคู่มือการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้อง ต่อสิทธิมนุษยชนโดยภาพรวม รวมทั้งมีการติดตาม และประเมินผลการดำเนินการเป็นระยะ และ (๓) ควรมี การสร้างความรู้ความเข้าใจแก่เจ้าหน้าที่รัฐถึงความ สำคัญในการป้องกันและปราบปรามการทรมาน และการกระทำให้บุคคลสูญหายอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ มีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ รวมทั้งควรมีการจัดทำหลักสูตร การเรียนรู้ในเรื่องดังกล่าว

เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เสรีภาพ ในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ

ในภาพรวมพบว่า ในการดูแลและรักษาความสงบ เรียบร้อยของบ้านเมือง รัฐได้ใช้กลไกตามกฎหมายมากขึ้น กล่าวคือ เป็นการดำเนินการของเจ้าพนักงาน ตามกฎหมายมากกว่าเจ้าหน้าที่ทหาร พร้อมนำยุทธวิธี ป้องปราม ระงับ ยับยั้งความรุนแรงมาปรับใช้ ในการเผชิญเหตุต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ สนช. ได้ให้ ความเห็นชอบร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ซึ่งทำให้กำหนดการจัดการเลือกตั้งมีกรอบเวลา ที่ชัดเจนขึ้น อย่างไรก็ตาม กสม. ยังมีข้อห่วงกังวล ในประเด็นที่เกี่ยวกับการบังคับใช้ประกาศ/คำสั่ง คสช. หรือกฎหมายที่ออกตามมาตรา ๔๔ ของรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ ที่ส่งผลกระทบต่อสิทธิมนุษยชน สิทธิทางการเมือง สิทธิชุมชน เสรีภาพสื่อ รวมถึงสิทธิเสรีภาพในการแสดง ความคิดเห็น การชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ ของภาคประชาสังคม องค์กรชุมชน ภาควิชาการต่าง ๆ ที่มีการเคลื่อนไหวหรือชุมนุมเพื่อแสดงออกเกี่ยวกับ เหตุการณ์ หรือการดำเนินการของรัฐที่กระทบ ต่อคุณภาพชีวิตและสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ นอกจากนี้ ยังพบการใช้ดุลพินิจตามพระราชบัญญัติ การชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. ๒๕๕๘ ของเจ้าพนักงาน ตามกฎหมายซึ่งส่งผลกระทบต่อการใช้เสรีภาพ ในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ รวมถึงมีการจับกุม กลุ่มที่แสดงความคิดเห็นต่างจากรัฐในความผิด ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับ คอมพิวเตอร์ พ.ศ. ๒๕๕๐ และที่แก้ไขเพิ่มเติม

และตามมาตรา ๑๑๒ ของประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งถูกมองว่าอาจเข้าข่ายเป็นการดำเนินคดีเชิงยุทธศาสตร์เพื่อระงับการมีส่วนร่วมของสาธารณชน (SLAPP) ดังนั้น กสม. จึงมีข้อเสนอแนะ ๓ ข้อ คือ (๑) ในกรณีการใช้เสรีภาพของประชาชนในการแสดงออกและการชุมนุมโดยสงบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแสดงความคิดเห็นของชุมชนในบริบทของสิทธิชุมชนตามมาตรา ๔๓ ของรัฐธรรมนูญฯ รัฐควรเน้นการสร้าง ความเข้าใจ และการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา และ (๒) การทบทวนการใช้อำนาจทางกฎหมายให้เป็นไปตามกระบวนการตรากฎหมายปกติแทนการใช้อำนาจตามมาตรา ๔๔ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

(ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของระบบนิติรัฐ รวมถึงการพิจารณายกเลิกประกาศ/คำสั่ง คสช. ที่มีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพที่ไม่สอดคล้องกับพันธกรณีระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนของไทย และ (๓) การบังคับใช้ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. ที่ สนช. ให้ความเห็นชอบเมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๖๑ ที่กำหนดให้ศาลสามารถยกฟ้องการฟ้องคดีโดยไม่สุจริต รวมถึงการฟ้องคดีเพื่อกลั่นแกล้ง หรือเอาเปรียบจำเลย หรือโดยมุ่งหวังผลอย่างอื่นกว่าประโยชน์ที่พึงได้โดยชอบอย่างจริงจัง เพื่อป้องกันการดำเนินคดีเพื่อระงับการมีส่วนร่วมของสาธารณชน

ส่วนที่ ๒ การประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม มี ๓ ประเด็น คือ

สิทธิทางการศึกษา

ภาพรวมพบว่า ในปี ๒๕๖๑ รัฐบาลได้มีความพยายามในการปฏิรูปการศึกษาตามที่กำหนดในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ทั้งในมิติของการให้เด็กและเยาวชนได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๑๕ ปีอย่างทั่วถึงโดยไม่มีค่าใช้จ่ายและในมิติของคุณภาพการศึกษา โดยได้มีการจัดทำร่างพระราชบัญญัติการพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. ร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. และร่างแผนปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา เพื่อเป็นกรอบในการดำเนินงาน รวมทั้งได้พยายามส่งเสริมการเข้าถึงการศึกษาในระดับสูง (อุดมศึกษา/ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง) รัฐมีมาตรการในการลดความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษา โดยการจัดตั้งกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา เพื่อช่วยเหลือเด็กนักเรียนยากจนให้เข้าถึงการศึกษา รวมทั้งเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาผ่านการพัฒนาครู และการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนครูในโรงเรียนเอกชน นอกจากนี้ รัฐยังมีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการลดความเหลื่อมล้ำทั้งในมิติของการเข้าถึงและคุณภาพการศึกษา เช่น การใช้เทคโนโลยีศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม (DLTV) และผ่านสารสนเทศ (DLIT) การขยายผลจัดตั้งโรงเรียนเครือข่ายโครงการสานพลังประชารัฐด้านการศึกษาพื้นฐานและการพัฒนาผู้นำทั้งสิ้น ๔,๕๙๗ แห่ง และการจัดการเรียนการสอนผ่านระบบเปิดของมหาวิทยาลัยไซเบอร์ไทย (MOOC)

อย่างไรก็ตาม ยังพบปัญหาอุปสรรค อาทิ การเข้าถึงการศึกษาของกลุ่มเด็กก่อนวัยเรียน เด็กในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เด็กและเยาวชนในพื้นที่ห่างไกล กลุ่มเด็กยากจนและยากจนพิเศษ และเด็กกลุ่มด้อยโอกาสอื่น ๆ (อาทิ เด็กพิการ เด็กในสถานพินิจและคุ้มครองเด็ก เด็กเร่ร่อน เด็กติดตามแรงงานข้ามชาติ และเด็กที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวี/เอดส์ เป็นต้น) ซึ่งคิดเป็นร้อยละ ๓๖ ของประชากรเด็กอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี เด็กบางกลุ่มรัฐมีมาตรการจัดสรรเงินอุดหนุนเพื่อช่วยเหลือแล้ว เช่น เด็กยากจนและเด็กยากจนพิเศษ โดยอยู่ระหว่างดำเนินการ ส่วนเด็กกลุ่มอื่นยังไม่มีมาตรการที่ชัดเจน ทำให้ยังไม่ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และ/หรือจำเป็นต้องออกจากโรงเรียนกลางคัน ในส่วนคุณภาพทางการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างมีคุณภาพ พบว่า ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติ

ขั้นพื้นฐาน (O-NET) มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าร้อยละ ๕๐ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าคุณภาพการศึกษายังคงเป็นปัญหาสำคัญ แม้ว่ารัฐมีความพยายามที่จะปรับปรุงคุณภาพการศึกษา นอกจากนี้ ยังมีความแตกต่างของคุณภาพการศึกษาระหว่างโรงเรียนขนาดใหญ่กับโรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็ก และระหว่างโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในและนอกเขตเมือง กสม. จึงมีข้อเสนอแนะ ๔ ข้อ คือ (๑) การเร่งปฏิรูปประเทศด้านการศึกษาเพื่อให้เด็กและเยาวชนสามารถเข้าถึงการศึกษาขั้นพื้นฐานได้อย่างทั่วถึง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กด้อยโอกาสกลุ่มต่าง ๆ (๒) การยกระดับคุณภาพการศึกษาผ่านการพัฒนาบุคลากรครูและสื่อการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศมาสนับสนุนการดำเนินการ (๓) การให้การศึกษาที่ส่งเสริมการพัฒนาบุคลิกภาพ ความถนัดและความสามารถทางร่างกายและจิตใจของเด็กให้เต็มตามศักยภาพของเด็กแต่ละคนตามแนวทางในอนุสัญญา CRC และ (๔) การติดตามและประเมินผลการปฏิรูปการศึกษาอย่างเป็นระบบและเป็นระยะ ๆ เพื่อให้ทราบความคืบหน้าหรือปัญหาอุปสรรคในการดำเนินการและกำหนดแนวทางในการแก้ไข

สิทธิด้านสุขภาพ

ในภาพรวมพบว่า รัฐมีความพยายามที่จะส่งเสริมให้ประชาชนเข้าถึงสิทธิในการรับบริการสาธารณสุขอย่างทั่วถึง ตามแผนการปฏิรูปประเทศด้านสาธารณสุขผ่านการพัฒนาระบบการแพทย์ปฐมภูมิ รวมถึงให้ชุมชนทั่วประเทศได้มีส่วนร่วมกับรัฐในการดำเนินงานระบบสุขภาพ รัฐมีการปรับปรุงการเข้าถึงสิทธิในการรับบริการในกรณีฉุกเฉินตามแผนหลักการแพทย์ฉุกเฉินแห่งชาติ ฉบับที่ ๓ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔) รวมถึงการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้บริหารจัดการระบบการแพทย์ฉุกเฉินโดยภาคเอกชน ภาคประชาสังคมมีส่วนร่วมดำเนินการ นอกจากนี้ ยังมีการดูแลประชากรบางกลุ่มที่มีอุปสรรคในการเข้าถึงสิทธิด้านสุขภาพ ทั้งผู้ไม่มีสถานะทางทะเบียน พระสงฆ์ ผู้ต้องขัง และผู้มีรายได้น้อยที่ขึ้นทะเบียนและถือบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ๑๑.๔ ล้านคน การปรับปรุงกฎหมาย

สุขภาพจิตเพื่อให้ผู้ป่วยที่มีความผิดปกติทางจิตเข้าถึงบริการด้านสุขภาพจิต รวมถึงการฟื้นฟูเพื่อให้สามารถกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้ และการประกาศควบคุมการใช้ไขมันทรานส์ในผลิตภัณฑ์อาหารซึ่งมีผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชน

รัฐดำเนินการเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในการรับบริการด้านสุขภาพและคุณภาพในการบริการ โดยการรับรองคุณภาพของโรงพยาบาล (HA) ในปี ๒๕๖๑ มีโรงพยาบาลในระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติผ่านเกณฑ์ HA เพิ่มขึ้นร้อยละ ๔.๕๖ พร้อมกับนำแอปพลิเคชันมาพัฒนาคุณภาพการให้บริการ ตลอดจนการดำเนินโครงการ “เจ็บป่วยฉุกเฉินวิกฤต มีสิทธิทุกที่ (UCEP)” ต่อเนื่อง อย่างไรก็ดี ยังมีประชาชนบางกลุ่มที่มีข้อจำกัดในการใช้สิทธิด้านสุขภาพ อาทิ ประชากรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ห่างไกล พื้นที่ชายแดน หรือพื้นที่ทุรกันดาร รวมถึงในพื้นที่ ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ บุคคลที่ไม่มีสถานะทางทะเบียนราษฎร/บัตรประจำตัวประชาชน ซึ่งรวมถึงผู้ไร้รัฐ/ไร้สัญชาติ พระสงฆ์และผู้ต้องขังจำนวนหนึ่งและแรงงานเคลื่อนย้าย (มีและไม่มีสัญชาติไทย) นอกจากนี้ มีสถานการณ์ที่ยังเป็นที่น่าห่วงกังวล และต้องมีการแก้ไขปัญหาคือ การตั้งครุฑของวัยรุ่น จำนวนผู้ติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์รายใหม่ และการควบคุมดูแลปัจจัยที่มีผลต่อสุขภาพ (health determinants) ได้แก่ การใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืชซึ่งยังขาดนโยบายและกลไกทางกฎหมายที่สอดคล้องกับมิติด้านสุขภาพ ดังนั้น จึงมีข้อเสนอแนะ ๒ ข้อ คือ (๑) การเร่งดำเนินการตามแผนการปฏิรูปด้านสาธารณสุข โดยทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการด้านสุขภาพได้อย่างทั่วถึง การให้ความสำคัญกับการดูแลประชากรบางกลุ่มที่มีอุปสรรคในการเข้าถึงบริการด้านสุขภาพดังที่ได้กล่าวข้างต้น และการพัฒนาคุณภาพการให้บริการอย่างต่อเนื่อง และ (๒) การเร่งดำเนินการบริหารจัดการปัจจัยที่มีผลต่อสุขภาพ โดยกำหนดนโยบายและมาตรการที่ชัดเจน รวมถึงการทบทวนกฎหมายโดยคำนึงถึงผลกระทบในมิติสิทธิด้านสุขภาพ

ธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน

ในภาพรวมพบว่า การดำเนินการของรัฐมีการพัฒนาใน ๔ ด้าน คือ (๑) การจัดทำแผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน (NAP) (๒) การให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนข้ามพรมแดน (๓) การส่งเสริมให้รัฐวิสาหกิจและธุรกิจเอกชน โดยเฉพาะบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ ดำเนินการตามหลักการ UNGPs และนำเครื่องมือ HRDD มาปรับใช้ และ (๔) การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิของแรงงานไทยและแรงงานข้ามชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในอุตสาหกรรมประมง ทั้งนี้ ยังพบปัญหาอุปสรรค อาทิ การขาดการทำการประเมินข้อมูลพื้นฐานระดับชาติด้านธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน (NBA) การขาดกลไกควบคุม กำกับ และดูแลทั้งเชิงบังคับและ/หรือตามสมัครใจต่อการดำเนินการของธุรกิจข้ามพรมแดน การเยียวยาผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชนอันเนื่องมาจากการกระทำทางธุรกิจด้านอื่น ๆ ที่นอกจากการเยียวยาทางการเงิน และความล่าช้าในการพิจารณา

เข้าเป็นภาคีอนุสัญญา ILO ฉบับที่ ๘๗ และ ๙๘ ดังนั้นจึงมีข้อเสนอแนะ ๔ ข้อ คือ (๑) การประมวล รวบรวม และประเมินข้อมูล NBA และจัดทำแผน NAP โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างรอบด้าน พร้อมการกำหนดกลไกการติดตามและประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลแผน NAP (๒) การจัดตั้งหรือกำหนดกลไกที่มีหน้าที่และอำนาจในการนำมาตรการเชิงบังคับและมาตรการเชิงสมัครใจมาใช้ในกำกับ ดูแลการดำเนินการประกอบธุรกิจเพื่อป้องกันผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชน รวมทั้งให้มีการเยียวยาที่เหมาะสมเมื่อเกิดผลกระทบดังกล่าว (๓) การสนับสนุนการนำเครื่องมือ HRDD มาปรับใช้ และขยายผลสร้างมาตรฐานและการปฏิบัติตามหลักการ UNGPs ในหน่วยงานรัฐวิสาหกิจ ธุรกิจขนาดกลางและย่อม และ (๔) การเร่งพิจารณาเข้าเป็นภาคีอนุสัญญา ILO ฉบับที่ ๘๗ และ ๙๘ รวมถึงการรับรองร่างพระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. และร่างพระราชบัญญัติแรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ พ.ศ.

ส่วนที่ ๓ การประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนของบุคคล ๕ กลุ่ม คือ

สิทธิเด็ก

จากการติดตามสถานการณ์ในปี ๒๕๖๑ ในภาพรวมพบว่ามีพัฒนาการใน ๒ ด้าน คือ (๑) การตราและจัดทำร่างกฎหมาย อาทิ พระราชบัญญัติการบริหารการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด พ.ศ. ๒๕๖๑ กฎกระทรวงกำหนดประเภทของสถานศึกษาและการดำเนินการของสถานศึกษาในการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ. ๒๕๖๑ และร่างพระราชบัญญัติการปฐมวัยแห่งชาติ พ.ศ. เพื่อบูรณาการการทำงานของหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีหน้าที่เกี่ยวกับการดูแลเด็กและเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาเด็กปฐมวัยอย่างเหมาะสม และ (๒) การพัฒนาประสิทธิภาพของกลไกที่เกี่ยวข้องในการคุ้มครองเด็ก อาทิ การจัดทำยุทธศาสตร์คุ้มครองเด็กแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๔ เพื่อกำหนดเป้าหมายและทิศทางการดำเนินงานที่สนองตอบต่อสถานการณ์ปัญหาและทำการให้เกิดการคุ้มครองเด็กในเชิงระบบ แผนแม่บทสารสนเทศกองทุนคุ้มครองเด็ก พ.ศ. ๒๕๖๑ – ๒๕๖๔

และร่างนโยบายและยุทธศาสตร์ด้านเด็กปฐมวัย พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๔ อย่างไรก็ตาม ยังพบสถานการณ์ที่เป็นข้อห่วงกังวล ได้แก่ การเสียชีวิตของเด็กจากการจมน้ำและอุบัติเหตุทางถนนที่ยังมีสถิติค่อนข้างสูง ความรุนแรงในครอบครัวซึ่งเกิดขึ้นกับเด็กและสตรีเพิ่มสูงขึ้น โอกาสเสี่ยงของเด็กจากภัยออนไลน์ร้อยละ ๖๐ ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยของโลก และส่วนใหญ่เป็นภัย

ในลักษณะการคุกคามผ่านพื้นที่ออนไลน์ (cyber bullying) การแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากเด็ก ซึ่งพบทั้งการค้าบริการทางเพศสื่อลามกอนาจาร ตลอดจนการจัดให้เด็กแต่งงานก่อนวัยอันควร กสม. จึงมีข้อเสนอแนะ ๕ ข้อ คือ (๑) การสร้างความตระหนักแก่พ่อแม่และผู้ปกครองในการดูแลความปลอดภัยของเด็ก รวมทั้งให้ความรู้แก่เด็กในการดูแลความปลอดภัยของตนเองที่เหมาะสมกับวัย (๒) การมีมาตรการป้องกันการใช้ความรุนแรงต่อเด็ก รวมถึงการฟื้นฟูเยียวยาเด็กที่ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงโดยคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดของเด็ก (๓) การคุ้มครองเด็กจากการถูกแสวงหาประโยชน์ทางเพศและการกำหนดมาตรการฟื้นฟูที่เหมาะสม (๔) การมีมาตรการคุ้มครองเด็กจากภัยออนไลน์รูปแบบต่าง ๆ และการให้ความรู้แก่ผู้ปกครองและครูเพื่อให้สามารถให้คำแนะนำและช่วยเหลือเด็กในการใช้สื่อออนไลน์และวิธีรับมือกับภัยที่มาถึงสื่อดังกล่าว และ (๕) การป้องกันการกระทำผิดของเด็ก โดยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับสถาบันครอบครัว การจัดให้มีกระบวนการและบุคลากรเพื่อฟื้นฟูเด็กที่กระทำผิดอย่างเหมาะสม และการแก้ไขระเบียบที่เกี่ยวข้องเพื่อไม่ให้มีการเปิดเผยประวัติการกระทำผิดของเด็ก เพื่อมิให้เป็นอุปสรรคต่อการกลับคืนสู่สังคม

สิทธิผู้สูงอายุ

ในปี ๒๕๖๑ รัฐได้ประกาศแผนปฏิรูปประเทศเมื่อเดือนเมษายน โดยแผนปฏิรูปประเทศด้านสังคมและเศรษฐกิจ มีประเด็นการปฏิรูปที่สำคัญต่อสิทธิของผู้สูงอายุ อาทิ การปฏิรูปการออมและระบบสวัสดิการ เช่น การสร้างระบบเพื่อให้มีบำนาญหลังพ้นวัยเกษียณ และการพัฒนาการออมภาคบังคับ เป็นต้น ในประเด็นการปฏิรูปกลุ่มผู้เสียเปรียบในสังคม ซึ่งรวมถึงกลุ่มผู้สูงอายุ ได้ระบุถึงความสำคัญกับการปรับกระบวนการคิดและรูปแบบการดำเนินงานจากการ “สงเคราะห์” มาเป็นการสร้างเสริม ปรับเปลี่ยนทัศนคติจากผู้รับเป็นผู้ผลิต เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งสามารถดูแลตนเองและสังคม โดยมุ่งเสริมสร้างศักยภาพผู้สูงอายุในการทำงาน โดยมีกิจกรรมหลัก เช่น การขยายอายุเกษียณราชการจาก ๖๐ ปี เป็น ๖๓ ปี การแก้ไขกฎหมายแรงงานที่ให้ผู้สูงอายุสามารถรับงานเป็นชิ้นงาน เพื่อให้เกิดการทำงานร่วมกันตามศักยภาพและสภาพแวดล้อมโดยไม่ผูกพันทำงานเต็มเวลา ๘ ชั่วโมงต่อวันเช่นการทำงานปกติทั่วไป และการส่งเสริมให้แรงงานนอกระบบ และเกษตรกรออมเงินเพื่อการเกษียณอายุผ่านกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) เป็นต้น ทั้งนี้ แผนการปฏิรูปประเทศดังกล่าวสอดคล้อง

กับผลการสำรวจประชากรสูงอายุของสำนักงานสถิติแห่งชาติเมื่อปี ๒๕๖๐ ที่สะท้อนให้เห็นว่าผู้สูงอายุไทยส่วนใหญ่อาจไม่มีเงินออมเพียงพอในการดำรงชีวิตหลังเกษียณ โดยผลการสำรวจพบว่า ผู้สูงอายुर้อยละ ๖๕ พึ่งพารายได้จากบุตรและการทำงาน มีผู้สูงอายุเพียงร้อยละ ๘ ที่มีรายได้จากบำเหน็จบำนาญและเงินออม และมีผู้สูงอายุที่พึ่งพาเบี้ยยังชีพจากรัฐมากถึงร้อยละ ๒๐ เมื่อครอบครัวไทยมีขนาดเล็กลง และเมื่อผู้สูงอายุมากขึ้น อาจมีข้อจำกัดในการทำงานเนื่องจากสภาวะด้านสุขภาพ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการสร้างระบบการออมที่ครอบคลุมทั่วถึงและเพียงพอต่อการดำรงชีวิตในวัยสูงอายุ นอกจากนี้ ควรมีการดูแลคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในด้านอื่น ๆ ด้วย ในประเด็นเรื่องผู้สูงอายุ กสม. มีข้อเสนอแนะ ๓ ข้อ คือ (๑) การรณรงค์ให้ประชาชนเห็นความสำคัญของการออม โดยเฉพาะกลุ่มแรงงานนอกระบบกว่า ๒๐ ล้านคน รวมถึงการพิจารณาระบบการออมภาคบังคับเพื่อให้ประชาชนทุกคนมีบำเหน็จบำนาญหลังพ้นวัยเกษียณ (๒) การปรับปรุงกฎหมายคุ้มครองแรงงานเพื่อให้สอดคล้องกับลักษณะการทำงานของผู้สูงอายุเพื่อคุ้มครองสิทธิในการทำงานของผู้สูงอายุ รวมทั้งกฎหมายเกี่ยวกับประกันสังคมและกองทุนการออมต่าง ๆ ให้รองรับการทำงานของผู้สูงอายุด้วย และ (๓) การดำเนินการเพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับสิทธิในด้านอื่น ๆ ตามที่ระบุในพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. ๒๕๔๖ และที่แก้ไขเพิ่มเติมอย่างทั่วถึง อาทิ บริการด้านสาธารณสุข การฝึก/ประกอบอาชีพที่เหมาะสม การได้รับความคุ้มครองจากการถูกทอดทิ้ง โดยให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุที่มีอุปสรรคในการเข้าถึงสิทธิต่าง ๆ หรือมีความเสี่ยงที่จะถูกละเมิดสิทธิ เช่น ผู้สูงอายุที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล ผู้สูงอายุที่อยู่ลำพัง และผู้สูงอายุที่อยู่ในภาวะพึ่งพิง เป็นต้น

สิทธิคนพิการ

สถานการณ์ในภาพรวม พบว่า รัฐโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้พยายามขับเคลื่อนยกระดับคุณภาพชีวิตคนพิการให้สามารถเข้าถึงสิทธิและสวัสดิการอย่างเท่าเทียมในสังคม โดยในปี ๒๕๖๑ ได้มีการขยายศูนย์บริการคนพิการกรุงเทพมหานครเพิ่มเติมเพื่อให้

คนพิการ ผู้ดูแลคนพิการ และเครือข่ายคนพิการได้รับความสะดวก ลดขั้นตอนการปฏิบัติงาน และลดภาระค่าใช้จ่ายในการเข้าถึงสิทธิและสวัสดิการ ในด้านการศึกษา ได้มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่บ้านของคนพิการ เนื่องจากส่วนใหญ่เป็นคนพิการที่อยู่ในชนบทและไม่สะดวกในการเดินทางไปรับบริการที่สถานศึกษา ตลอดจนให้ความสำคัญในการพัฒนาศักยภาพบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการด้านการจ้างงาน รัฐโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ศึกษาและเตรียมความพร้อมในการจัดตั้งกลไกการแนะแนวและพัฒนาศักยภาพการทำงานของคนพิการในประเทศไทย เพื่อบูรณาการร่วมกันในการส่งเสริมการทำงานของคนพิการทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ รัฐยังให้ความสำคัญกับปัญหาความเหลื่อมล้ำของระบบประกันสุขภาพภาครัฐสำหรับคนพิการ โดยให้คนพิการที่เข้าสู่ระบบการจ้างงานสามารถเลือกได้ว่าจะใช้สิทธิระบบประกันสังคมหรือระบบประกันสุขภาพถ้วนหน้า เพื่อตอบสนองความต้องการจำเป็นของคนพิการให้มากที่สุด ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ รัฐได้จัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในภาคขนส่งสำหรับคนพิการ และผู้สูงอายุ และเป็นกรอบการดำเนินงานสำหรับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง สำหรับปัญหาคนพิการที่ไม่มีสัญชาติไทย รัฐอยู่ระหว่างดำเนินการออกระเบียบเพื่อช่วยเหลือให้คนพิการกลุ่มนี้ได้รับสิทธิขั้นพื้นฐานและสวัสดิการที่เหมาะสมจากรัฐ

อย่างไรก็ตาม การส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการยังพบปัญหาอุปสรรคสำคัญ เช่น ปัญหาการขาดความตระหนักรู้เรื่องสิทธิคนพิการ กล่าวคือ สังคม ชุมชน เจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้อง รวมถึงคนพิการและครอบครัวคนพิการยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องสิทธิของคนพิการ ส่งผลให้เกิดปัญหาอุปสรรคในการดำรงชีวิตและการเข้าถึงสิทธิต่าง ๆ ของคนพิการ รวมถึงการปฏิบัติต่อคนพิการของสังคม ปัญหาด้านการศึกษาสำหรับคนพิการที่แม้รัฐจะมีความพยายามขับเคลื่อนให้คนพิการได้รับการศึกษามากขึ้น แต่จากข้อมูลพบว่ามีคนพิการที่อายุถึงเกณฑ์แต่ไม่ได้รับการศึกษาจำนวน ๘๙,๔๓๗ คน และคนพิการส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาเพียงระดับประถมศึกษา ส่งผลกระทบต่อโอกาสการมีงานทำของคนพิการ ส่วนการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการยังไม่ทั่วถึงจากข้อเท็จจริงที่ปรากฏ จึงมีข้อเสนอแนะให้รัฐเร่งสร้างความตระหนักรู้เรื่องสิทธิของคนพิการเพื่อส่งเสริมทัศนคติเชิงบวกและการปฏิบัติที่เคารพสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของคนพิการ และรัฐควรจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอแก่การศึกษาสำหรับนักเรียนพิการในโรงเรียนจัดการเรียนร่วมให้สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของนักเรียนพิการแต่ละบุคคล รวมถึงการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อให้คนพิการสามารถดำรงชีวิตโดยเป็นส่วนหนึ่งของสังคมได้

สิทธิของผู้มีปัญหาด้านสถานะและสิทธิ

ผู้มีปัญหาด้านสถานะและสิทธิในประเทศไทย แบ่งออกเป็น ๓ กลุ่ม คือ (๑) กลุ่มแรงงานข้ามชาติจากประเทศเมียนมา ลาว และกัมพูชา (๒) กลุ่มผู้ไร้รัฐ/ไร้สัญชาติ และ (๓) กลุ่มผู้แสวงหาที่พักพิง/ผู้ลี้ภัย

ในส่วนของแรงงานข้ามชาติ ในปี ๒๕๖๑ รัฐบาลได้ดำเนินการจัดระเบียบแรงงานข้ามชาติผิดกฎหมายกว่า ๑.๓ ล้านคนเข้าสู่ระบบการทำงานที่ถูกต้องตามพระราชกำหนดการบริหารจัดการการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. ๒๕๖๐ และที่แก้ไขเพิ่มเติมได้เสร็จสิ้นในเดือนมิถุนายน ๒๕๖๑ และได้เริ่มบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวอย่างจริงจัง มีการตรวจสอบนายจ้าง/สถานประกอบการ และแรงงาน และมีการดำเนินคดีกับผู้ที่เกี่ยวข้องผิดกฎหมาย อย่างไรก็ตาม มีรายงานว่าแรงงานข้ามชาติมีปัญหาด้านสิทธิบางประการในการจดทะเบียนเกิดบุตรที่เกิดในประเทศไทยที่ต้องมีการใช้เอกสารบัตรประจำตัวและทะเบียนบ้านของนายจ้าง แต่นายจ้างบางรายไม่เข้าใจและไม่ยินยอมให้ใช้เอกสารดังกล่าว ทำให้หน่วยงานไม่สามารถออกสูติบัตรให้ได้ ส่งผลกระทบถึงการขอใช้สิทธิประกันสังคมในส่วนค่าคลอดบุตรและค่าสงเคราะห์บุตรต่าง ๆ

ในส่วนของกลุ่มบุคคลไร้รัฐ/ไร้สัญชาติ แม้ว่ารัฐมีนโยบายและปรับปรุงกฎหมายเพื่อเอื้อประโยชน์ในการขอสถานะหรือสัญชาติไทยของคนกลุ่มนี้มากขึ้น แต่ยังมีปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติพอสมควร ทำให้การดำเนินการในเรื่องสถานะบุคคลยังไม่คืบหน้าเท่าที่ควร และยังมีผู้ไร้รัฐ/ไร้สัญชาติบางกลุ่มที่ประสบปัญหานี้ ซึ่งส่งผลกระทบต่อสิทธิและความเป็นอยู่ของคนกลุ่มดังกล่าว ส่วนประเด็นสิทธิทางการศึกษาพบว่า มีการดำเนินการที่ทำให้ปัญหาคีคลาย โดยกลุ่มเด็กไร้รัฐ/ไร้สัญชาติส่วนใหญ่ โดยเฉพาะเด็กที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล หรือในพื้นที่ชายแดนของประเทศไทย ได้รับการศึกษาในโรงเรียนในพื้นที่ที่ตนและครอบครัวอาศัยอยู่ แม้ว่าจะยังไม่ได้รับสถานะทางกฎหมายก็ตาม อย่างไรก็ตาม ยังคงพบผู้ไร้รัฐ/ไร้สัญชาติบางกลุ่มที่ยังไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการขอสถานะ/สัญชาติตามนโยบายของรัฐ เช่น ผู้สูงอายุไร้สัญชาติที่ตกสำรวจ และยังไม่มีข้อมูลทางทะเบียน ทำให้ประสบปัญหาในการเข้ารับบริการสาธารณสุข

ในส่วนของผู้แสวงหาที่พักพิง/ผู้ลี้ภัย พัฒนาการทางการเมืองที่ดีขึ้นในประเทศเมียนมาทำให้สามารถส่งผู้ลี้ภัยจากการสู้รบชาวเมียนมาในพื้นที่พักพิงชั่วคราวตามแนวชายแดนกลับประเทศเมียนมาโดยสมัครใจได้จำนวนหนึ่ง แต่จำนวนผู้สมัครใจเดินทาง

กลับยังมีไม่มาก แม้ว่าจะมีมาตรการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เดินทางกลับในการตั้งถิ่นฐาน ส่วนการดำเนินการเกี่ยวกับผู้แสวงหาที่พักพิง กสม. ได้ตรวจเยี่ยมห้องกักของสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองในหลายพื้นที่ และพบว่าผู้หลบหนีเข้าเมืองบางรายอาจเป็นผู้หนีภัยอันตรายเข้ามาในประเทศไทย และไม่สามารถเดินทางกลับไปยังประเทศต้นทางได้ ทำให้ต้องถูกกักอย่างไม่มีกำหนด โดยต้องเผชิญสภาพความแออัดในห้องกักกอปรกับข้อจำกัดในการเข้าถึงการรักษาพยาบาลอาจทำให้ผู้ต้องกักที่สุขภาพไม่แข็งแรงเกิดการเจ็บป่วยถึงขั้นรุนแรงได้ อย่างไรก็ตาม รัฐบาลมีความพยายามที่จะไม่ควบคุมตัวเด็กไว้ในห้องกักเพื่อให้เป็นไปตามแนวปฏิบัติระหว่างประเทศที่เห็นว่า การกักตัวเป็นระยะเวลายาวนานจะส่งผลกระทบต่อพัฒนาการของเด็กในอนาคต ซึ่งถือเป็นความก้าวหน้าที่สำคัญเนื่องจากมาตรการดังกล่าวจะช่วยให้เด็กได้รับความคุ้มครองบนพื้นฐานของการคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กตามหลักการของอนุสัญญา CRC ซึ่งประเทศไทยเป็นภาคี

กสม. มีข้อเสนอแนะในการคุ้มครองสิทธิของผู้มีปัญหาสถานะในประเทศไทยที่สำคัญแยกตามกลุ่มข้างต้น ดังนี้ (๑) กลุ่มแรงงานข้ามชาติ รัฐควรมีการให้ความรู้และสร้างความเข้าใจแก่นายจ้างและแรงงานต่างด้าวเกี่ยวกับการปฏิบัติตามพระราชกำหนดการบริหาร

จัดการการทำงานของแรงงานต่างด้าว พ.ศ. ๒๕๖๐ และที่แก้ไขเพิ่มเติม รวมถึงควรให้ความสำคัญกับการควบคุมดูแลการประกอบกิจการจัดหางานด้วย เพื่อมิให้มีการเอารัดเอาเปรียบแรงงาน และควรมีการแก้ไข ปัญหาการการจดทะเบียนการเกิดบุตรของแรงงานข้ามชาติ ที่เกิดในประเทศไทย เพื่อให้เด็กที่เป็นบุตรแรงงาน ข้ามชาติกลุ่มนี้ได้รับการจดทะเบียนเกิดอย่างทั่วถึง (๒) กลุ่มบุคคลไร้รัฐ/ไร้สัญชาติ รัฐควรมีมาตรการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับขั้นตอนและเอกสารหลักฐานที่ต้องใช้ประกอบการขอมีสถานะ/สัญชาติแก่ผู้มีสิทธิ ยื่นคำขอตามนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องในภาษา ที่ผู้มีสิทธิยื่นคำขอ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ เผ่าต่าง ๆ สามารถเข้าใจได้ รวมถึงควรพิจารณา แนวทางการแก้ไขปัญหาผู้สูงอายุกลุ่มชาติพันธุ์ ที่อยู่อาศัยในประเทศไทยมาเป็นเวลานานแต่ไม่อาจ ขอสถานะ/สัญชาติได้เนื่องจากตกร่างการจดทะเบียนประวัติของกลุ่มชาติพันธุ์ และ (๓) กลุ่มผู้แสวงหา ที่พักพิง/ผู้ลี้ภัย รัฐบาลไทยควรร่วมมือกับรัฐบาล ประเทศเมียนมา UNHCR และองค์กรระหว่างประเทศ ที่เกี่ยวข้อง ในการให้ข้อมูลและเตรียมความพร้อม แก่ผู้หนีภัยการสู้รบชาวเมียนมาในพื้นที่พักพิงชั่วคราว

ที่สมัครใจเดินทางกลับอย่างต่อเนื่อง โดยคำนึงถึง สถานการณ์ความปลอดภัยในประเทศเมียนมาเป็นสำคัญ และควรเร่งรัดการพิจารณาปลดปล่อยผู้เข้าเมือง ผิดกฎหมายเพื่อจำแนกผู้แสวงหาที่พักพิงออกจาก ผู้เข้าเมืองผิดกฎหมายอื่น และพิจารณากำหนดนโยบาย หรือแนวทางในการปฏิบัติต่อคนกลุ่มนี้อย่างเหมาะสม ที่สอดคล้องกับกฎหมายระหว่างประเทศ รวมถึง การพิจารณามาตรการทางเลือกอื่นแทนการควบคุมตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้แสวงหาที่พักพิงที่เป็นเด็ก ซึ่งจะเป็ นผลดีต่อผู้แสวงหาที่พักพิง และลดภาระของรัฐในการดูแล ผู้แสวงหาที่พักพิงทั้งในด้านงบประมาณและบุคลากร

นักปกป้องสิทธิมนุษยชน

ปัญหาสำคัญของนักปกป้องสิทธิมนุษยชน คือ การถูกคุกคาม ในหลายรูปแบบ เช่น การถูกบังคับให้สูญหาย และการใช้กระบวนการทางกฎหมายที่เป็นการข่มขู่ หรือคุกคาม (judicial harassment) และการดำเนินคดี ต่อนักปกป้องสิทธิมนุษยชนเพื่อยับยั้งหรือข่มขู่ การใช้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น และในระยะหลัง ผู้หญิงนักปกป้องสิทธิมนุษยชนได้เข้ามามีบทบาท มากขึ้นโดยเฉพาะในเรื่องของที่ดิน ป่าไม้ ซึ่งทำให้ผู้หญิง

นักปกป้องสิทธิมนุษยชนถูกฟ้องร้องและดำเนินคดีเพิ่มมากขึ้น ในปี ๒๕๖๑ รัฐมีการดำเนินการที่สำคัญคือมีการจัดทำกฎหมายซึ่งจะช่วยให้นักปกป้องสิทธิมนุษยชนได้รับความคุ้มครองมากขึ้น ๒ ฉบับ ฉบับแรก ได้แก่ ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขประมวลวิธีกฎหมายพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ ..) พ.ศ. โดยแก้ไขมาตรา ๑๖๑/๑ เพื่อป้องกันการฟ้องคดีที่เป็นการใช้สิทธิโดยไม่สุจริต หรือ ฟ้องเพื่อกลั่นแกล้งหรือเอาเปรียบจำเลย โดยมุ่งหวังผลอย่างอื่นมากกว่าประโยชน์ที่พึงได้โดยชอบ รวมทั้งเพิ่มดุลพินิจเจ้าพนักงานและศาลในการปล่อยชั่วคราวผู้ถูกกล่าวหาในระหว่างการดำเนินคดี ซึ่งได้รับความเห็นชอบจากสภานิติบัญญัติแห่งชาติแล้วเมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๖๑ ส่วนอีกฉบับหนึ่ง ได้แก่ ร่างพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้นักบุคคลสูญหาย พ.ศ. ซึ่งยังอยู่ระหว่างการพิจารณาของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ เนื่องจากกฎหมายฉบับแรกยังไม่มีผลบังคับใช้ในปี ๒๕๖๑ จึงต้องมีการติดตามผลในปี ๒๕๖๒ ต่อไป ส่วนร่างกฎหมายฉบับที่สองต้องมีการติดตามผลการพิจารณาว่า สอดคล้องกับอนุสัญญา CAT และ CPED หรือไม่ นอกจากนี้ รัฐยังมีการให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่ประชาชนเพื่อเป็นหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวจากกองทุนยุติธรรม แต่ในการปฏิบัติมีปัญหาอุปสรรคบางประการ ดังนั้น กสม. จึงมีข้อเสนอแนะ ๓ ข้อ คือ

- (๑) รัฐควรเร่งพิจารณาร่างพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้นักบุคคลสูญหาย พ.ศ. เพื่อให้มีการประกาศใช้บังคับโดยเร็ว และเพื่อเป็นหลักประกันให้นักปกป้องสิทธิมนุษยชนได้รับการคุ้มครองสิทธิที่ดียิ่งขึ้น สอดคล้องกับคำมั่นโดยสมัครใจภายใต้กระบวนการ UPR รอบที่ ๒ ที่กำหนดให้มีการจัดทำมาตรการที่มีประสิทธิภาพเพื่อป้องกันความรุนแรงและการก่ออาชญากรรมต่อบุคคลเหล่านี้
- (๒) กระทรวงยุติธรรม โดยกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ควรกำหนดให้มีมาตรการคุ้มครองนักปกป้องสิทธิมนุษยชนไว้ในแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๖๒-๒๕๖๖) และ (๓) กระทรวงยุติธรรมควรดำเนินการแก้ไขระเบียบคณะกรรมการกองทุนยุติธรรมว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขอลปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย พ.ศ. ๒๕๕๙ โดยการยกเลิกข้อความที่ให้อำนาจคณะกรรมการให้ความช่วยเหลือค้ำประกันถึงสาเหตุหรือพฤติการณ์ของผู้ยื่นคำร้องว่าเป็นผู้ที่น่าเชื่อว่ามีได้กระทำความผิดตามข้อกล่าวหาหรือไม่ เนื่องจากการกำหนดหลักเกณฑ์เช่นนี้ถือเป็นการให้อำนาจวินิจฉัยความผิดของผู้ยื่นคำขอรับความช่วยเหลือล่วงหน้าแทนศาล อันเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสมและอาจเป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงความช่วยเหลือของประชาชนในการดำเนินคดี

ส่วนที่ ๔ การประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนใน ๓ ประเด็นที่อยู่ในความห่วงใย มี ๓ ประเด็น คือ

สิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

ในภาพรวม การดำเนินการของรัฐบาลมีพัฒนาการที่สำคัญ ๒ ด้าน ด้านแรกเป็นการดำเนินการตามพระราชบัญญัติแผนและขั้นตอนการดำเนินการปฏิรูปประเทศ พ.ศ. ๒๕๖๐ โดยจัดทำกรอบ กลไก และมาตรการขับเคลื่อนที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การจัดทำแผนการปฏิรูปประเทศด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ผ่านการเห็นชอบของ ครม. และ สนช. เมื่อวันที่ ๑๓ และ ๒๙ มีนาคม ๒๕๖๑ ตามลำดับ และการแต่งตั้งคณะกรรมการปฏิรูปกฎหมายในระยะเร่งด่วนเพื่อดำเนินงานตามกรอบการปฏิรูปประเทศและยุทธศาสตร์ชาติโดยมีการกิจกรรมครอบคลุมกฎหมายที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและการมีส่วนร่วมของประชาชน ด้านที่สองเป็นการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ การจัดที่ดินทำกินให้ชุมชนและการแก้ไขปัญหที่ดินทำกินของประชาชนในเขตป่าไม้ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติด้านการบริหารจัดการแร่ และการแก้ไขปัญหาการทำไม้หวงห้ามในที่ดินที่มีกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครอง

ตามประมวลกฎหมายที่ดิน การรับรองสิทธิชุมชนที่จะมีส่วนร่วมในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมในพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๑ และการประกาศวาระแห่งชาติด้านการกำจัดขยะ (ตั้งแต่ปี ๒๕๕๙ เป็นต้นมา)

อย่างไรก็ตาม ในการประเมินสถานการณ์พบปัญหาหลัก ได้แก่ การจำกัดและควบคุมการใช้สิทธิของชุมชนในการชุมนุมเพื่อเรียกร้องสิทธิและคัดค้านโครงการต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อชุมชน ชุมชนไม่สามารถมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทั้งในเรื่องการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและการเข้าร่วมการรับฟังความเห็น การที่รัฐไม่มีมาตรการการป้องกันและแก้ไขผลกระทบต่าง ๆ ต่อชุมชน รวมทั้งการขาดการเยียวยาผลกระทบต่อประชาชนและชุมชนในพื้นที่จากโครงการพัฒนาหรือการประกอบกิจการบางประเภทอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล การใช้คำสั่ง (อาทิ คำสั่ง คสช. ที่ ๓/๒๕๕๙ ที่ ๔/๒๕๕๙ และที่ ๔๗/๒๕๖๐)

เพื่อยกเว้นการใช้กฎหมายผังเมืองรวมสำหรับการดำเนินงานในบางพื้นที่ ปัญหาการแพร่กระจายและการเพิ่มขึ้นของมลพิษเกินกว่าค่ามาตรฐานมลพิษในอากาศ การใช้สารเคมีอันตรายในผลผลิตทางการเกษตรและอาหาร การนำเข้าขยะพิษและขยะอิเล็กทรอนิกส์ที่ผิดกฎหมาย และการเพิ่มขึ้นของปริมาณขยะจากอาหาร (ร้อยละ ๖๔ ของขยะทั้งหมด) และขยะในทะเลสกปรก จึงมีข้อเสนอแนะ ๓ ข้อคือ (๑) การพิจารณาทบทวนมาตรการตรวจสอบการประกอบกิจการของโรงงานอุตสาหกรรมหรือกิจการอื่นที่อาจส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง เพื่อป้องกันปัญหาการทิ้งกากของเสียหรือสารพิษสู่สิ่งแวดล้อม (๒) เร่งแก้ไขปัญหามลพิษที่ประชาชนได้รับผลกระทบด้านสุขภาพและความเป็นอยู่จากการประกอบกิจการต่าง ๆ เช่น การทำเหมืองแร่ โดยเฉพาะเหมืองทองคำ รวมถึงดูแลให้ผู้ได้รับผลกระทบได้รับการเยียวยาอย่างเป็นธรรม และ (๓) การส่งเสริมให้ประชาชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เกิดความยั่งยืน รวมทั้งการเร่งพิจารณาออกกฎหมายที่ส่งเสริมการใช้สิทธิชุมชน เช่น พระราชบัญญัติสิทธิชุมชน พระราชบัญญัติป่าชุมชน พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารสาธารณะ และการปรับปรุงกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องหรือขั้นตอนปฏิบัติต่าง ๆ เพื่อให้ชุมชนสามารถใช้สิทธิในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ได้รับการรับรองในรัฐธรรมนูญได้อย่างแท้จริง

สถานการณ์ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

ในภาพรวมพบว่า มีพัฒนาการที่ดีใน ๓ ด้าน คือ (๑) การลดลงของจำนวนเหตุการณ์ ผู้เสียชีวิต และผู้ได้รับบาดเจ็บจากความไม่สงบ (๒) ความคืบหน้าของการดำเนินกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุข โดยได้พื้นที่ปลอดภัยนำร่อง จำนวน ๑ อำเภอ (อำเภอเจาะไอร้อง) ซึ่งปัจจุบันอยู่ระหว่างการทำการกระบวนการรับฟังความเห็นและข้อมูลสาธารณะเพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดมาตรการรักษาความปลอดภัยพื้นที่ร่วมกับภาครัฐ และการยกเลิกการประกาศใช้พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. ๒๕๕๘ เพิ่มเติม ๒ เขตพื้นที่ (อำเภอเบตง จังหวัดยะลา และอำเภอสุไหงโกลก จังหวัดนราธิวาส) โดยนำพระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พ.ศ. ๒๕๔๑ มาบังคับใช้แทน และ (๓) การมีมาตรการเชิงรุกในการแก้ไขปัญหาสิทธิอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิ การฟื้นฟูระบบเฝ้าระวังโภชนาการหญิงตั้งครรภ์และเด็กปฐมวัย โครงการมหัศจรรย์ ๑,๐๐๐ วันแรกของชีวิต การบริหารจัดการอาหารกลางวันที่มีคุณภาพและปริมาณที่เหมาะสม และการติดตามประเมินภาวะทุพโภชนาการของเด็กเป็นระยะ

จากการประเมินสถานการณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ยังพบปัญหาที่เป็นข้อห่วงใย อาทิ กรณีร้องเรียนที่กล่าวอ้างว่ามีการละเมิดสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย โดยมีเจ้าหน้าที่รัฐเกี่ยวข้อง การเสียชีวิตและได้รับบาดเจ็บของเด็กและสตรีจากเหตุการณ์ความไม่สงบ ข้อจำกัดในการได้รับ/เข้าถึงวัคซีนและภาวะทุพโภชนาการเฉียบพลันสูงที่สุดของเด็กในพื้นที่ และการเข้าถึงความยุติธรรมและสิทธิอนามัยเจริญพันธุ์ของสตรีในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ กสม. จึงมีข้อเสนอแนะ ๕ ข้อ คือ (๑) การทบทวนความจำเป็นในการใช้กฎหมายความมั่นคงในพื้นที่อย่างต่อเนื่องเพื่อหลีกเลี่ยงและลดผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชนในทุกมิติ (๒) กำกับดูแลการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ในส่วนที่เกี่ยวกับการจับกุมและควบคุมตัวให้เป็นไปตามกฎหมายเพื่อป้องกันการทรมาน รวมถึงมีการตรวจร่างกายผู้ถูกจับกุมก่อนส่งเข้าสถานที่ควบคุมและบันทึกผลเป็นลายลักษณ์อักษร และการเปิดโอกาสให้ญาติเข้าเยี่ยมได้ (๓) การเพิ่มมาตรการคุ้มครองความปลอดภัยให้แก่ประชาชนในพื้นที่ โดยเฉพาะกลุ่มเด็ก เยาวชน และสตรี รวมทั้งดูแลให้การเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์รุนแรงอย่างเหมาะสมและเป็นธรรม (๔) การลดภาวะทุพโภชนาการของเด็กในพื้นที่โดยสนับสนุนอาหารที่มีคุณค่า และ (๕) การพัฒนากระบวนการยุติธรรมที่คำนึงถึงความละเอียดอ่อนด้านเพศสภาพของสตรีในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

การดำเนินคดี

ในภาพรวม มีพัฒนาการที่ดีในสองด้าน ด้านแรกเป็นการดำเนินมาตรการในระดับปฏิบัติเพื่อป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ โดยการสนธิกำลังเจ้าหน้าที่ในการเข้าตรวจค้นสถานบริการต่าง ๆ การจัดกิจกรรมต่อต้านการค้ามนุษย์ การลงนามบันทึกความเข้าใจว่าด้วยความร่วมมือด้านการต่อต้านการค้ามนุษย์กับต่างประเทศ และการคุ้มครองช่วยเหลือผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ รวมถึงการพิจารณาคดีความผิดตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. ๒๕๕๑ โดยไม่ชักช้า (คดีส่วนใหญ่ดำเนินการแล้วเสร็จภายในหนึ่งปี) ด้านที่สองเป็นการออกกฎหมาย นโยบาย และแผนปฏิบัติการสำหรับการแก้ไข ป้องกัน ติดตามและช่วยเหลือผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์อย่างเป็นระบบ อาทิ การประกาศให้การป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์ของประเทศไทยเป็นวาระแห่งชาติตั้งแต่ปี ๒๕๔๗ ออกกฎหมายและประกาศหลายฉบับ เช่น พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาการค้ามนุษย์ พ.ศ. ๒๕๕๔ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๖๐ พระราชกำหนดการบริหารจัดการการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. ๒๕๖๐ ประกาศกระทรวงแรงงาน เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการขออนุญาตทำงานและการอนุญาตให้ทำงานตามพระราชกำหนดการบริหารจัดการการทำงานของ คนต่างด้าว พ.ศ. ๒๕๖๐ ลงวันที่ ๖ กรกฎาคม ๒๕๖๐

พระราชกำหนดการบริหารจัดการการทำงานของคนต่างด้าว (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๑ และแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๓ (พ.ศ. ๒๕๕๗ - ๒๕๖๑) ซึ่งมีการกำหนดมาตรการป้องกัน ค้ำครองและช่วยเหลือไว้ในแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติด้านกระบวนการยุติธรรม กลุ่มเหยื่อ/ผู้เสียหาย รวมทั้งกลุ่มสตรี ซึ่งได้มีการติดตามการดำเนินการตามแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

จากการประเมินสถานการณ์พบว่า แม้รัฐบาลจะได้ดำเนินการมาตรการเพื่อแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์อย่างต่อเนื่อง แต่ยังมีกรณีการค้ามนุษย์เพื่อแสวงหาประโยชน์ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ในอุตสาหกรรมประมง การขายบริการทางเพศ ขอบทาน รวมทั้งปรากฏว่ายังมีเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าไปกระทำความผิดในคดีค้ามนุษย์ รัฐจึงต้องมีความพยายามและความมุ่งมั่นในการดำเนินการแก้ไขปัญหาค้ามนุษย์ต่อไป รวมทั้งต้องมีความร่วมมือกับหลายฝ่ายทั้งในระดับประเทศและระหว่างประเทศ ที่สำคัญต้องมีการบังคับใช้กฎหมายที่มีอยู่อย่างจริงจังอย่างต่อเนื่อง กสม. จึงมีข้อเสนอแนะ ๔ ข้อ คือ (๑) หน่วยงานของรัฐควรดำเนินการปราบปรามการค้ามนุษย์อย่างต่อเนื่องและนำตัวผู้กระทำความผิด รวมถึงเจ้าหน้าที่รัฐที่เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด

มาลงโทษ ในขณะที่เดียวกันควรให้ความสำคัญกับมาตรการเชิงป้องกันมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มสตรีและเด็ก (๒) หน่วยงานของรัฐควรดำเนินการตามแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติอย่างจริงจัง และรายงานผลการดำเนินการให้กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพทราบเป็นระยะ เพื่อนำไปปรับปรุงการดำเนินงานในระยะต่อไป (๓) กฎหมาย ประกาศ ข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการค้ามนุษย์มีหลายฉบับ เจ้าหน้าที่จึงควรได้รับการอบรมอย่างต่อเนื่องเพื่อให้มีความรู้และเข้าใจเจตนารมณ์ที่แท้จริงอันจะส่งผลให้การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่เป็นไปตามกฎหมาย ประกาศ และข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานด้านการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ของเจ้าหน้าที่มากยิ่งขึ้น และ (๔) ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการค้ามนุษย์มักเป็นชาวต่างชาติ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรเตรียมกล่อมเพื่ออำนวยความสะดวกให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับความเป็นธรรม รวมทั้งควรมีการให้ความรู้แก่เจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ที่เป็นผู้หญิง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่เป็นการค้ามนุษย์เพื่อแสวงหาประโยชน์ทางเพศ และต่อผู้เสียหายที่เป็นเด็กอย่างเหมาะสม

สรุปข้อเสนอแนะของ กสม. ต่อสถานการณ์สิทธิมนุษยชน ๑๔ ประเด็น ในปี ๒๕๖๑

- (๑) การประชาสัมพันธ์แจ้งสิทธิและแนวทางการขอปล่อยตัวชั่วคราว และเร่งรัดการใช้หนังสือรับรองแทนการชำระเงิน
- (๒) การจัดทำและดำเนินงานตามแผนปฏิรูปด้านกระบวนการยุติธรรม
- (๓) การสร้างความรู้ความเข้าใจ และกำหนดนโยบาย/กฎหมายเพื่อนำไปสู่การยกเลิกโทษประหารชีวิต
- (๔) การศึกษาวิจัยและถอดบทเรียนของประชาชนที่สะท้อนความเชื่อมั่นและประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรม

- (๑) การจัดทำร่างพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานฯ ที่สอดคล้องกับอนุสัญญา CAT
- (๒) การจัดทำคู่มือการปฏิบัติงาน การติดตาม ดูแลและตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐในการจับกุม และควบคุมตัวบุคคล
- (๓) การจัดทำหลักสูตรการเรียนรู้ และสร้างความรู้ความเข้าใจแก่เจ้าหน้าที่รัฐในการป้องกันและปราบปรามการทรมาน และการกระทำให้นुकูลสูญหาย

- (๑) การสร้างความเข้าใจและการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหากรณีการใช้เสรีภาพของประชาชนในการแสดงออกและการชุมนุมโดยสงบในบริบทของสิทธิชุมชนตามมาตรา ๔๓ ของรัฐธรรมนูญฯ
- (๒) การใช้อำนาจตามกระบวนการตามกฎหมายปกติแทนการใช้อำนาจตามมาตรา ๔๔ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ และยกเลิกประกาศ/คำสั่ง คสช. ที่มีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพและไม่สอดคล้องกับสนธิสัญญาหลักด้านสิทธิมนุษยชนของไทย
- (๓) การบังคับใช้ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. ที่ สนช. ให้ความเห็นชอบเมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๖๑ เพื่อป้องกันการดำเนินคดีเพื่อระงับการมีส่วนร่วมของสาธารณชน

- (๑) การเร่งปฏิรูปประเทศด้านการศึกษาเพื่อให้เด็กและเยาวชนสามารถเข้าถึงการศึกษาขั้นพื้นฐานได้อย่างทั่วถึง
- (๒) การพัฒนาบุคลากรครูและสื่อการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสนับสนุนการดำเนินงาน
- (๓) การจัดการศึกษาที่ส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรคุณภาพ ความถนัดและความสามารถทางร่างกายและจิตใจตามศักยภาพของเด็กแต่ละคนตามแนวทางในอนุสัญญา CRC และ
- (๔) การติดตามและประเมินผลการปฏิรูปการศึกษาอย่างเป็นระบบ เพื่อปรับปรุงแก้ไขปัญหาดังกล่าว

- (๑) การเร่งดำเนินการตามแผนการปฏิรูปด้านสาธารณสุข โดยพัฒนาคุณภาพ และการเข้าถึงการบริการอย่างทั่วถึง
- (๒) การกำหนดนโยบายและมาตรการที่ชัดเจน และทบทวนกฎหมายต่าง ๆ โดยคำนึงถึงผลกระทบต่อสิทธิด้านสุขภาพ พร้อมบริหารจัดการปัจจัยที่มีผลกระทบต่อสุขภาพอย่างจริงจัง

- (๑) การประมวล รวบรวม และประเมินข้อมูล NBA และจัดทำแผน NAP พร้อมกำหนดกลไกติดตามและประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผล
- (๒) การจัดตั้งกลไกในการนำมาตรการเชิงบังคับและเชิงสมัครใจเพื่อป้องกันผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชน รวมทั้งให้มีการเยียวยาที่เหมาะสมมาใช้ในกำกับดูแลการดำเนินการประกอบธุรกิจ
- (๓) การสนับสนุนการนำเครื่องมือ HRDD มาปรับใช้ และขยายผลการปฏิบัติตามหลักการ UNGPs ในหน่วยงานรัฐวิสาหกิจ ธุรกิจขนาดกลางและย่อม และ
- (๔) การเร่งพิจารณาเข้าเป็นภาคีอนุสัญญา ILO ฉบับที่ ๘๗ และ ๙๘ รวมถึงการรับรองร่างพระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. และร่างพระราชบัญญัติแรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ พ.ศ.

- (๑) การสร้างความตระหนัก และให้ความรู้ในการดูแลความปลอดภัยของเด็ก ทั้งกับตัวเด็กเองและผู้ที่เกี่ยวข้อง
- (๒) การมีมาตรการป้องกันการใช้ความรุนแรงต่อเด็ก รวมถึงการฟื้นฟูเยียวยาเด็กที่ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงโดยคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดของเด็ก
- (๓) การคุ้มครองเด็กจากการถูกแสวงหาประโยชน์ทางเพศและการกำหนดมาตรการฟื้นฟูที่เหมาะสม
- (๔) การกำหนดมาตรการคุ้มครองเด็กจากภัยออนไลน์รูปแบบต่าง ๆ และการให้ความรู้แก่ผู้ปกครองและครูในการช่วยเหลือและให้คำแนะนำ
- (๕) การป้องกันการทำผิดของเด็กโดยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับสถาบันครอบครัว การจัดให้มีกระบวนการ และบุคลากรเพื่อฟื้นฟูเด็กที่กระทำผิดอย่างเหมาะสม และการแก้ไขระเบียบที่เกี่ยวข้องเพื่อไม่ให้เกิดการเปิดเผยประวัติการกระทำผิดของเด็กเพื่อไม่ให้เป็นการอุปสรรคต่อการกลับคืนสู่สังคม

สิทธิในกระบวนการยุติธรรม

การกระทำทรมานและการบังคับสูญหาย

เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ

สิทธิทางการศึกษา

สิทธิด้านสุขภาพ

ธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน

สิทธิเด็ก

- (๑) การปราบปรามการค้ำมนุษย์อย่างต่อเนื่องและนำตัวผู้กระทำความผิด รวมถึงเจ้าหน้าที่รัฐที่เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดมาลงโทษ และให้ความสำคัญกับการนำมาตรการเชิงป้องกันมาใช้มากขึ้น
- (๒) การดำเนินงานตามแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติอย่างจริงจัง และรายงานผลการดำเนินงาน เพื่อนำไปปรับปรุงในระลอกต่อไป
- (๓) การสร้างความรู้ความเข้าใจให้เจ้าหน้าที่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย ประกาศ ข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการค้ำมนุษย์เพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ที่แท้จริงและเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานด้านการป้องกันและปราบปรามการค้ำมนุษย์
- (๔) การจัดเตรียมกลไกเพื่อบำบัดความทุกข์ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับความเป็นธรรม รวมทั้งให้ความรู้แก่เจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้เสียหายจากการค้ำมนุษย์ที่เป็นผู้หญิง และเด็กอย่างเหมาะสม

การค้ำมนุษย์

สถานการณ์ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

- (๑) การทบทวนความจำเป็นในการใช้กฎหมายความมั่นคงในพื้นที่อย่างต่อเนื่องเพื่อหลีกเลี่ยงและลดผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชนในทุกมิติ
- (๒) การกำกับดูแลการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจับกุมและควบคุมตัวให้เป็นไปตามกฎหมายเพื่อป้องกันการทรมาน รวมถึงมีการตรวจร่างกายผู้ถูกจับกุมก่อนส่งเข้าสถานที่ควบคุมและบันทึกผลเป็นลายลักษณ์อักษร และการเปิดโอกาสให้ผู้ถูกจับกุมเข้าเยี่ยมได้
- (๓) การเพิ่มมาตรการคุ้มครองความปลอดภัยให้แก่ประชาชนในพื้นที่ โดยเฉพาะกลุ่มเด็ก เยาวชน และสตรี รวมทั้งดูแลให้การเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์รุนแรงอย่างเหมาะสมและเป็นธรรม
- (๔) การลดภาวะทุพโภชนาการของเด็กในพื้นที่โดยสนับสนุนอาหารที่มีคุณค่า และ
- (๕) การพัฒนากระบวนการยุติธรรมที่คำนึงถึงความปลอดภัยด้านเพศสภาพของสตรีในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

สิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- (๑) การพิจารณาทบทวนมาตรการตรวจสอบการประกอบกิจการของโรงงานอุตสาหกรรมหรือกิจการอื่นที่อาจส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง เพื่อป้องกันปัญหาการทิ้งกากของเสียหรือสารพิษสู่สิ่งแวดล้อม
- (๒) การเร่งแก้ไขปัญหามลพิษที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพและความเป็นอยู่จากการประกอบกิจการต่าง ๆ รวมถึงดูแลให้ผู้ได้รับผลกระทบได้รับการเยียวยาอย่างเป็นธรรม และ
- (๓) การส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เกิดความยั่งยืน รวมทั้งการเร่งพิจารณาออกกฎหมายที่ส่งเสริมการใช้สิทธิชุมชน และการปรับปรุงกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องหรือขั้นตอนปฏิบัติต่างๆ ให้เป็นไปตามสิทธิที่ได้รับการรับรองในรัฐธรรมนูญ

นักปกป้องสิทธิมนุษยชน

- (๑) การเร่งพิจารณาร่างพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้น้ำยาพิษร้ายแรง พ.ศ. ให้มีการประกาศใช้บังคับโดยเร็ว และเพื่อเป็นหลักประกันให้นักปกป้องสิทธิมนุษยชนได้รับการคุ้มครองสิทธิที่ยั่งยืน
- (๒) การกำหนดมาตรการคุ้มครองนักปกป้องสิทธิมนุษยชนไว้ในแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๖๒-๒๕๖๖) และ
- (๓) การแก้ไขระเบียบคณะกรรมการกองทุนยุติธรรมว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขอยกย่องช่วยเหลือผู้ต้องหาหรือจำเลย พ.ศ. ๒๕๕๙ โดยยกเลิกข้อความที่ให้อำนาจคณะกรรมการให้ความช่วยเหลือคำนึงถึงสาเหตุหรือพฤติการณ์ของผู้ยื่นคำร้องว่าเป็นผู้ที่น่าเชื่อว่ามีได้กระทำความผิดตามข้อกล่าวหาหรือไม่

สิทธิของผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิ

- (๑) การให้ความรู้และสร้างความเข้าใจแก่นายจ้างและแรงงานต่างด้าวเกี่ยวกับการปฏิบัติตามพระราชกำหนดการบริหารจัดการการทำงานของแรงงานต่างด้าว พ.ศ. ๒๕๖๐ และที่แก้ไขเพิ่มเติม รวมถึงการให้ความสำคัญกับการควบคุมดูแลการประกอบกิจการต่างด้าวด้วยเพื่อให้มีการเคารพต่อเขาเปรียบแรงงาน และการแก้ไขปัญหาค่าจ้างที่ต่ำกว่าค่าจ้างขั้นต่ำของแรงงานต่างด้าวที่เกิดขึ้นในประเทศไทย เพื่อให้ได้แก่เป็นบุตรแรงงานต่างด้าวที่ได้รับการจดทะเบียนเกิดอย่างทั่วถึง
- (๒) การมีมาตรการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับขั้นตอนและเอกสารหลักฐานที่ต้องใช้ประกอบการขอมีสถานะ/สัญชาติ แก่ผู้มีสิทธิยื่นคำขอตามนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องในภาษาที่ผู้มีสิทธิยื่นคำขอสามารถเข้าใจได้ รวมถึงการพิจารณาแนวทางแก้ไขปัญหาลูกหลานกลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่ในประเทศไทยมาเป็นเวลานาน แต่ไม่อาจขอสถานะ/สัญชาติได้เนื่องจากตกสำรวจการจัดทำทะเบียนประวัติของกลุ่มชาติพันธุ์ และ
- (๓) การสร้างความร่วมมือกับรัฐบาลประเทศเมียนมาในพื้นที่ที่พิกังชาวที่สมัครใจเดินทางกลับอย่างต่อเนื่อง โดยคำนึงถึงสถานการณ์ความปลอดภัยในประเทศเมียนมาเป็นสำคัญ และควรเร่งรัดการพิจารณาการคัดกรองผู้เข้าเมืองผิดกฎหมายเพื่อจำแนกผู้แสวงหาที่พักพิงออกจากผู้เข้าเมืองผิดกฎหมายอื่น และพิจารณากำหนดนโยบายหรือแนวทางในการปฏิบัติต่อคนกลุ่มนี้อย่างเหมาะสมที่สอดคล้องกับกฎหมายระหว่างประเทศ รวมถึงมาตรการทางเลือกอื่นแทนการควบคุมตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้แสวงหาที่พักพิงที่เป็นเด็ก

สิทธิของคนพิการ

- (๑) การสร้างความตระหนักรู้เรื่องสิทธิของคนพิการเพื่อส่งเสริมทัศนคติเชิงบวกและการปฏิบัติที่เคารพสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของคนพิการ และ
- (๒) การจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอแก่การศึกษาสำหรับนักเรียนพิการในโรงเรียนจัดการเรียนรวมให้สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของนักเรียนพิการแต่ละบุคคล รวมถึงการจัดตั้งอำนวยการความสะดวกเพื่อให้คนพิการสามารถดำรงชีวิตโดยเป็นส่วนหนึ่งของสังคมได้

สิทธิผู้สูงอายุ

- (๑) การรณรงค์ให้ประชาชนเห็นความสำคัญของการออม โดยเฉพาะกลุ่มแรงงานนอกระบบกว่า ๒๐ ล้านคน รวมถึงการพิจารณาระบบการออมภาคบังคับเพื่อให้ประชาชนทุกคนมีบำนาญบำนาญหลังวัยเกษียณ
- (๒) การปรับปรุงกฎหมายคุ้มครองแรงงานเพื่อให้สอดคล้องกับลักษณะการทำงานของสูงอายุเพื่อคุ้มครองสิทธิในการทำงานของผู้สูงอายุ รวมทั้งกฎหมายเกี่ยวกับประกันสังคมและกองทุนการออมต่าง ๆ ให้รองรับการทำงานของผู้สูงอายุด้วย และ
- (๓) การดำเนินการเพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับสิทธิในด้านอื่น ๆ ตามที่ระบุในพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. ๒๕๔๖ และที่แก้ไขเพิ่มเติม อย่างทั่วถึง อาทิ บริการด้านสาธารณสุข การฝึก/ประกอบอาชีพที่เหมาะสม การได้รับความคุ้มครองจากการถูกทอดทิ้ง โดยให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุที่มีอุปสรรคในการเข้าถึงสิทธิต่าง ๆ หรือมีความเสี่ยงที่จะถูกละเมิดสิทธิ เช่น ผู้สูงอายุที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล ผู้สูงอายุที่อยู่ลำพัง และผู้สูงอายุที่อยู่ในภาวะพึ่งพิง เป็นต้น